

การออกแบบลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี

ดวงฤทัย ตีสุข

Design of interior design stencil patterns according to Pathum Thani province's identity

Duangruthai Teesuk

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

*Corresponding author. E-mail address: Duangruthai_t@rmutt.ac.th

received: March 11,2022 revised: March 8,2023 accepted: August 15,2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี เพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีและเพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการออกแบบลวดลาย โดยมีขั้นตอนการศึกษา คือ การศึกษาอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีจากภาคเอกสาร การศึกษาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและแนวคิดการออกแบบลวดลายจากการเก็บแบบสอบถามของคนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบสร้างสรรค์และพัฒนาลวดลายฉลุ การวิจารณ์งานออกแบบลวดลายฉลุจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คนและกลุ่มภาครัฐ จำนวน 10 คน และการประเมินความพึงพอใจของคนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน ผลการศึกษา พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นมากที่สุด 4 ประเภท ได้แก่ ดอกบัวและรวงข้าว สัญลักษณ์ด้านที่ตั้งถิ่นฐาน หงส์สัญลักษณ์ด้านศาสนา ดอกพิกุลลายสไบมอญสัญลักษณ์ด้านสังคม และการร่วมมือนุรักษ์สัญลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง โดยรูปแบบลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในที่คนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ลักษณะลายการผสมผสานตัวลาย 2 รูปแบบ ได้แก่ ตัวลายแสดงเนื้อหาที่เป็นการผูกลายส่วนย่อยของแผ่นผืนลายดอกบัวซ้อนดอกพิกุล และตัวลายแสดงเรื่องราวที่เป็นการนำตัวลายอัตลักษณ์ ทั้ง 4 ด้าน โดยการ จัดองค์ประกอบตามรูปแบบเส้นโค้งจากท่าร่มมอญที่มีจุดเด่นดอกบัวขนาดใหญ่ที่เคียงคู่รวงข้าว ใบบัว และหงส์ ที่เน้นการรับรู้และการสื่อความหมายที่ง่ายต่อการจดจำ โดยการประเมินความพึงพอใจต่อการออกแบบลวดลาย พบว่ามีความพึงพอใจในด้านประโยชน์ใช้สอยสำหรับตกแต่งบ้านพักอาศัยมากที่สุด ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.22$) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d. = 0.78) และมีความพึงพอใจในด้านความสวยงามมากที่สุด ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.17$) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d. = 0.75) และมีความพึงพอใจด้านคุณค่าและการสื่อสารในส่วนคุณค่าที่เหมาะสมในการตกแต่งสถานที่มากที่สุด ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{x} = 4.17$) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d. = 0.73)

คำสำคัญ: ลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายใน อัตลักษณ์ จังหวัดปทุมธานี

ABSTRACT

The objective of this research is to study the identity of Pathum Thani province in order to design and develop the perforated design for interior design stencil patterns that reflect the identity of Pathum Thani province, as well as to study satisfaction with the design of the patterns. The study process consists of the following steps: study of the identity of Pathum Thani province from documentary sources, study of distinctive identity and design concepts for decorative patterns through survey data collected from 400 individuals in the Pathum Thani province area as a guide for creative design and development of the perforated patterns, evaluation of the perforated pattern designs through interviews with a group of 10 representatives from local community enterprises and 10 representatives from government agencies, and evaluation of satisfaction with

the decorative patterns by 400 individuals in the Pathum Thani province area. The study results indicate that Pathum Thani province has the most distinctive identity in four categories, namely: lotus and rice sheaves as symbols of its geographic location, swan as a religious symbol, bullet wood pattern on Mon scarf as a symbol of social culture, and Mon-style dance as a symbol of performing arts. The decorative perforated plate patterns for interior design that people in Pathum Thani province are most satisfied with is the one that combines 2 pattern styles: a design that shows the interwoven sub-patterns of lotus and bullet wood, and a design that tells a story by incorporating all 4 distinctive identity symbols of the province. The composition is arranged in a curved line pattern inspired by Mon dance movements, with a prominent large lotus flower paired with rice stalks, lotus leaves, and a swan, emphasizing easy recognition and memorable symbolism. Based on the satisfaction evaluation of the pattern design, it was found that the highest level of satisfaction was in the practical use for home decoration, with a high level of satisfaction ($\bar{X}$ = 4.22) and a standard deviation (S.D. = 0.78). The highest level of satisfaction for beauty was also found, with a high level of satisfaction ($\bar{X}$ = 4.17) and a standard deviation (S.D. = 0.75). The highest level of satisfaction for value and communication in the appropriate value for decoration was also found to be high ($\bar{X}$ = 4.17) with a standard deviation (S.D. = 0.73).

Keywords: interior design stencil patterns, identity, Pathum Thani Province

บทนำ

จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการย้ายถิ่นฐานของประชากรอย่างต่อเนื่อง ทางจังหวัดจึงวางแผนพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ตามยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และการตลาดเพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับประชาชน ซึ่งหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ การพัฒนาสถานที่ให้มีความสวยงาม เป็นการยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน และดึงดูดนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ (สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, 2563) โดยจังหวัดปทุมธานีมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ หอศิลป์ปทุมธานี ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา สถานที่ท่องเที่ยวเอกชน และมีโครงการสร้างสวนสัตว์แห่งใหม่ ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงแนวทางการพัฒนาดังกล่าว จึงมีแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาพื้นที่ปทุมธานีให้มีความสวยงาม ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตกแต่งภายในอาคาร สถานที่ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงยกระดับด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ และอุตสาหกรรม ให้มีมูลค่าสูงตามมาตรฐานตลาดโลก ตามแนวคิดของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดปทุมธานีที่ส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์นวัตกรรมต้นแบบเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะสินค้าของใช้ของตกแต่งที่กำลังได้รับความนิยม ได้แก่ กลุ่มสินค้าของฝาก ของที่ระลึก และกลุ่มเครื่องเรือน (สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี, 2564)

จากการศึกษาประเทศไทยมีจุดแข็งด้านงานฝีมือ แต่ผู้ประกอบการภาคผลิตส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในการออกแบบสร้างสรรค์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และการสื่อสารลักษณะงานออกแบบเฉพาะตน โดยเฉพาะการออกแบบผลิตภัณฑ์ในจังหวัดต่าง ๆ ที่ต้องการความแตกต่าง ในการแสดงออกถึงประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม ประเพณีที่ต่างกันไป อันเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้พื้นที่นั้นมีเอกลักษณ์ และมีความน่าสนใจโดยเฉพาะในจังหวัดปทุมธานี จังหวัดที่มีอัตลักษณ์ด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่ยาวนาน ไม่น้อยกว่า 380 ปี นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2179 ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 หนึ่ง ในอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาที่เคยรุ่งเรืองในอดีต (องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี, 2552) อันเป็นจังหวัดที่เอกลักษณ์ ซึ่งต้องอาศัยนักออกแบบในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนเพื่อยกระดับสินค้าและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว

จากความสำคัญดังกล่าว พบว่า ปัจจุบันจังหวัดปทุมธานีมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ของใช้ตกแต่งอาคาร สถานที่ ด้วยการประยุกต์ใช้ลวดลายต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์สินค้าและผลิตภัณฑ์ เช่น ลวดลายฉลุ ลวดลายที่มีการออกแบบใช้งานตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ อาทิเช่น ลวดลายแบบขนมปังขิง ที่มีการตกแต่งเหนือบานประตู บานเฟี้ยม และบานหน้าต่าง เป็นต้น ที่ไม่ได้มีแต่ความสวยงามเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมในช่วงสมัยนั้น ซึ่งปัจจุบันรูปแบบการออกแบบตกแต่งได้มีการปรับเปลี่ยนตามบริบทสังคม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ความงาม และการใช้งานที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้คุณค่าด้านเอกลักษณ์ในพื้นที่ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ สร้างความรับรู้ และการจดจำภาพลักษณ์ที่ดี อีกทั้งการออกแบบ

ลวดลายฉลุในปัจจุบันมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการตกแต่งอาคารได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ผนังกันพื้นที่ แผ่นกันช่องแสง แผ่นช่องลมแผ่นตกแต่งฝ้า เป็นต้น และมีการพัฒนาลวดลายให้มีความหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกในการใช้งาน แต่พบว่า ลวดลายตามท้องตลาดทั่วไปไม่สามารถสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากขั้นตอนการออกแบบ ยังขาดกระบวนการศึกษาถึงอัตลักษณ์ที่แท้จริงของพื้นที่นั้น ๆ โดยจังหวัดปทุมธานีนั้นก็เป็นหนึ่งในจังหวัดที่ยังไม่มีลวดลาย ตกแต่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเช่นกัน

ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดปทุมธานี การศึกษาอัตลักษณ์เพื่อนำมาใช้ในการ ออกแบบลวดลายประดับตกแต่งภายในอาคาร สถานที่ เพื่อเป็นอัตลักษณ์ประจำจังหวัดที่สามารถส่งเสริมคุณค่าความเป็น สถานที่และสามารถใช้ประโยชน์ทั้งเชิงอุตสาหกรรมพาณิชย์เพื่อสร้างรายได้ให้แก่จังหวัดปทุมธานีจึงมีความสำคัญ จากที่มาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยตระหนักถึงคุณค่าด้านการตกแต่งภายในอาคารที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี เมืองประวัติศาสตร์ จึงมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ลวดลายฉลุขึ้นใหม่ ที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ประจำจังหวัด ผ่านกระบวนการวิจัย สร้างสรรค์ลวดลายทางทัศนศิลป์เพื่อนำแนวทางการออกแบบแก่ผู้ที่สนใจไปใช้ในการตกแต่งภายในอาคารเพื่อสร้างความ สวยงามและส่งเสริมคุณค่าแก่สถานที่นั้น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลายที่สอดคล้องต่ออัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี

ขอบเขตของการวิจัย

การออกแบบลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตในการศึกษาข้อมูล อัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี ที่เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารและจากแนวคิดของคนในจังหวัดปทุมธานี ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลอัตลักษณ์ประจำจังหวัดปทุมธานี ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการเก็บข้อมูลอัตลักษณ์ตามแนวคิดของกลุ่มตัวอย่าง มาเป็น แนวความคิดในการสร้างสรรค์ลวดลายแผ่นฉลุ โดยกำหนดขอบเขตในการคัดเลือกอัตลักษณ์ตามแนวคิดของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การคัดเลือกอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ด้านภูมิปัญญา ด้านสถาปัตยกรรม และด้านศิลปะการแสดง

2. ขอบเขตด้านการออกแบบร่างลวดลายฉลุ จำนวน 2 ขั้นตอน ได้แก่ การออกแบบขั้นต้นตามอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของ จังหวัดปทุมธานีจากแนวคิดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 รูปแบบ และการพัฒนาแบบขั้นตอนที่สองตามข้อมูลคำแนะนำของ กลุ่มตัวอย่างและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 รูปแบบ

3. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างในศึกษา ดังนี้

- 3.1 การเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์ จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การเก็บแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน ตามสูตร Cochran โดยใช้ หลักเกณฑ์ในการกำหนดขนาดตัวอย่างที่มีจำนวนไม่แน่นอน เพื่อศึกษาการประเมินอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี โดยมีเกณฑ์ คัดเลือกการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม คือ กลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุ 18 ปีขึ้นไป และมีที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานีไม่น้อยกว่า 10 ปี เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้จะมีความเข้าใจเกี่ยวกับบริบท สังคม ของจังหวัดปทุมธานีเป็นอย่างดี และการเก็บข้อมูลแบบ สัมภาษณ์การวิจารณ์งานออกแบบลวดลายฉลุ ของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มแม่บ้านจังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 คน ตัวแทนจากกลุ่มภาครัฐ จำนวน 10 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 5 คน เพื่อแสดงความคิดเห็นและประเมินการออกแบบร่างขั้นต้นสำหรับเป็นแนวทางในการพัฒนางานออกแบบใน ขั้นตอนถัดไป

- 3.2 การเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลายที่สอดคล้องต่ออัตลักษณ์ จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การเก็บแบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 400 คน โดยมี เกณฑ์คัดเลือกการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม คือ กลุ่มตัวอย่าง ช่วงอายุ 18 ปีขึ้นไปและมีที่อยู่อาศัยในจังหวัดปทุมธานีไม่น้อยกว่า 10 ปี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ (identity) หมายถึง ภาพรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้ ที่บ่งชี้ลักษณะเฉพาะของบุคคล องค์กร สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ท้องถิ่น และศาสนา เป็นต้น โดยไม่พบในสังคมอื่น (อภิญา เพื่องฟูสกุล, 2546)

อัตลักษณ์สถานที่ (place identity) หมายถึง กระบวนการทางสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องไปกับการพัฒนาการของบุคคล โดยอัตลักษณ์สถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้ที่เกี่ยวกับโลกทางกายภาพ ที่แต่ละคนสร้างขึ้นมาเพื่อการดำรงชีพ โดยกระบวนการรับรู้อัตลักษณ์เหล่านี้จะแสดงออกผ่านทาง ความทรงจำ ความคิด ความรู้สึก ทักษะคิด คุณค่า ความพึงพอใจ การให้ความหมาย และมโนคติที่สัมพันธ์กับความหลากหลายและความซับซ้อนของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยมีปัจจัย 3 ประการ (Edward Relph, 1976) ดังนี้

1.1 ลักษณะทางกายภาพ (physical appearance) หมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีความเฉพาะเด่นชัด แตกต่างจากที่อื่น เช่น ประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อสถานที่ การตั้งถิ่นฐาน งานสถาปัตยกรรม เป็นต้น (Edward Relph, 1976)

1.2 กิจกรรมและการใช้สอย (Activities and functions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถานที่ผ่านการใช้งานในพื้นที่ เช่น กิจกรรมที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

1.3 สัญลักษณ์และความหมายของสถานที่ (Symbols and meaning) หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวแทนยึดเหนี่ยวทางสังคมทางใจ และทางวัฒนธรรมที่เกิดจากประสบการณ์กับสถานที่นั้น ๆ เช่น สัญลักษณ์ รหัส หรือความรู้ที่สร้างขึ้นร่วมกัน เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถานที่ ที่เป็นสัญลักษณ์ที่ช่วยให้สถานที่มีความชัดเจน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญา เป็นต้น อันนำไปสู่สัญลักษณ์ที่ช่วยให้ถิ่นที่เกิดลักษณะของพื้นที่ที่ชัดเจน (มาริสา หิรัญติยะกุล และ นพดล ตั้งสกุล, 2565)

2. แนวคิดทฤษฎีการรับรู้

2.1 การรับรู้ (perception) หมายถึง การรับรู้ที่เกิดจากประสบการณ์สัมผัส สร้างความเข้าใจเมื่อได้เห็นที่ไม่ผ่านกระบวนการคิดในทางจิตวิทยา (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2555) ดังนี้

2.1.1 การรับรู้จากการมองเห็น เป็นการมองเห็นทางกายภาพโดยใช้นัยตาเป็นอวัยวะรับภาพเป็นกระแสประสาทส่งไปยังสมองและเกิดการแปลความหมาย ซึ่งเป็นการรับรู้ทางจิตวิทยา ได้แก่ การมอง (looking) และการเห็น (seeing)

2.1.2 การรับรู้ทางการเห็น เป็นกระบวนการทางธรรมชาติของจิตสัมผัสและประสบการณ์ของมนุษย์ต่อสิ่งเร้าภายนอกก่อให้เกิดการรับรู้ภาพที่ปรากฏในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การเห็นรูปและพื้น การเห็นแสงและเงา การเห็นตำแหน่งและสัดส่วน และการเห็นความเคลื่อนไหว (สุชาติ เกาทอง, 2539)

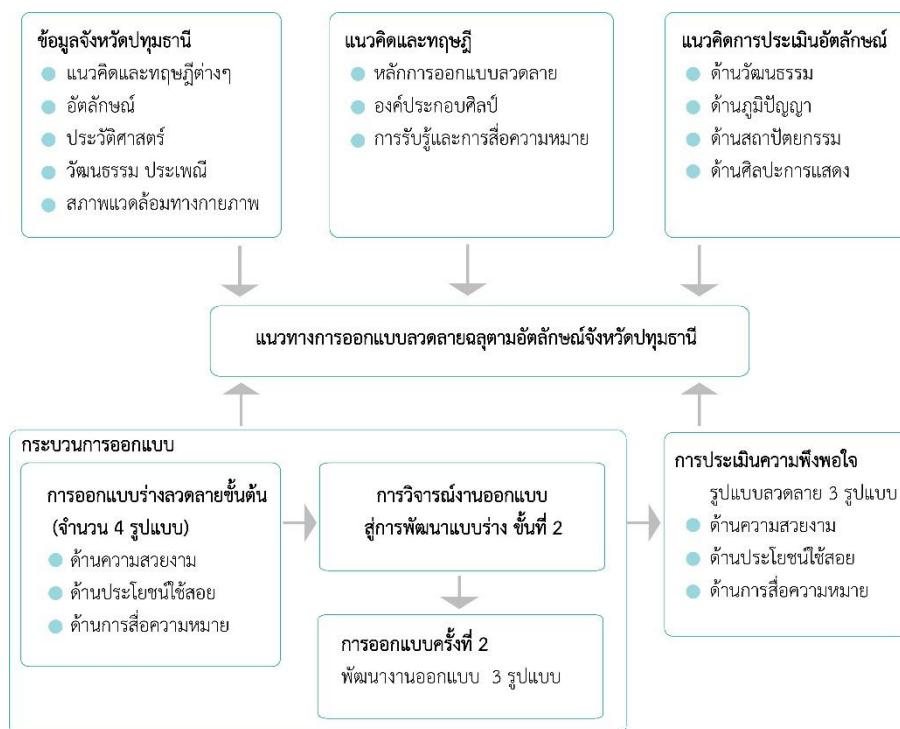
2.2 ทฤษฎีการรับรู้ ประกอบด้วย ทฤษฎีสัญชาตวิทยาเชิงสร้างสรรค์ คือ การรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะตนเอง และทฤษฎีสัญชาตวิทยาเชิงเลือกสรร คือ การรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่มีอยู่ในตนเองแต่ดั้งเดิมไม่ได้เกิดขึ้นจากการรับรู้

3. แนวคิดทฤษฎีการสื่อความหมาย

3.1 การสื่อความหมาย หมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราว การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงออกของความรู้สึกนึกคิดผ่านทางข้อมูลข่าวสาร สัญลักษณ์ และเครื่องหมายต่าง ๆ โดยประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ส่งสาร เนื้อหา สื่อ ผู้รับสาร และปฏิกิริยาตอบสนอง (กิตานันท์ มะลิทอง, 2536)

3.2 การสื่อสารผ่านงานทัศนศิลป์ คำจำกัดความประกอบไปด้วยโครงสร้างที่สำคัญ 3 ส่วน คือ ทัศนธาตุทางศิลปะ การวางองค์ประกอบศิลปะ และเนื้อหา (Lois Fichner Rathus , 1985)

กรอบแนวคิดการออกแบบ

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการออกแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง การออกแบบแผ่นลวดลายตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดปทุมธานี จากประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เพื่อเป็นกรอบแนวคิดการออกแบบลวดลายลุ่มแบบใหม่ที่สอดคล้องต่อความพึงพอใจของคนในพื้นที่ และมีความเหมาะสมต่อการตกแต่งสถานที่ในจังหวัดปทุมธานี โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณีของจังหวัดปทุมธานี และแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ
2. การกำหนดเครื่องมือการวิจัยจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - 2.1 แบบสอบถามการประเมินอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี เพื่อเก็บข้อมูล 2 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดปทุมธานี และแนวคิดการออกแบบลวดลายลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี
 - 2.2 แบบสัมภาษณ์การวิจารณ์การออกแบบ การนำแบบร่างขั้นต้นเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล 2 ประเด็น ได้แก่ แนวคิดการออกแบบและการวิจารณ์งานออกแบบลวดลายลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 เพื่อออกแบบและพัฒนาลวดลายแผ่นลวดลายตกแต่งภายใน
 - 2.3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการออกแบบลวดลายในขั้นสุดท้ายโดยกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปทุมธานี
3. การเก็บข้อมูลแบบสอบถามเพื่อสรุปผลอัตลักษณ์ที่โดดเด่นมากที่สุดสำหรับเป็นกรอบแนวคิดการออกแบบลวดลาย
4. การวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสารร่วมกับข้อมูลแบบสอบถามเพื่อคัดเลือกอัตลักษณ์สำหรับเป็นแนวทางในการออกแบบ
5. การจัดทำแบบร่างขั้นต้นตามผลสรุปแนวคิดการออกแบบลวดลาย จำนวน 4 แนวทาง
6. การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์การวิจารณ์งานออกแบบลวดลายจากกลุ่มตัวแทนที่สำคัญและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ
7. การพัฒนางานออกแบบลวดลายตามข้อเสนอแนะของตัวแทนและผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 แนวทาง
8. การประเมินความพึงพอใจต่องานออกแบบลวดลายเพื่อสรุปหาต้นแบบที่มีความเหมาะสมกับอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี
9. การสรุปข้อมูลและการอภิปรายผลการวิจัยในรูปแบบเชิงพรรณนาและค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและการแจกแจงความถี่
10. การจัดทำต้นแบบนำเสนอการออกแบบลวดลายลุ่ม 2 มิติ และรูปแบบทัศนียภาพ 3 มิติ จำนวน 1 แนวทาง

ผลการวิจัย

การออกแบบลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสาร แบบสอบถาม การสัมภาษณ์งานออกแบบ และการประเมินความพึงพอใจ โดยแบ่งผลสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี

1.1 อัตลักษณ์ความเป็นมาของจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานีมีประวัติศาสตร์การก่อตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยมาอย่างยาวนาน ตามช่วงยุคประวัติศาสตร์ 11 ช่วงระยะเวลา ดังนี้

1.1.1 ช่วงที่หนึ่ง จุดเริ่มต้นการหนีสงครามในสมัยกรุงศรีอยุธยาของชาวมอญ หรือเรียกว่า ชาวมอญเก่า อพยพเข้ามาใน กองทัพสยาม ในปี พ.ศ. 2127 และตั้งบ้านเรือน มะขามหย่อง บางสี ปากน้ำ บ้านบางเพลิง บ้านไร่ และบ้านขมิ้นที่เป็นชุมชน ใหญ่

1.1.2 ช่วงที่สอง การย้ายถิ่นฐานในสมัยพระนเรศวรขึ้นครองราชย์ ช่วงปี พ.ศ. 2136-2138 ชาวมอญใหญ่ ประมาณ 10,000 คน ได้ตั้งชุมชน “บ้านสามโคก” ประกอบอาชีพตามความถนัด ได้แก่ การทำนา การทำอิฐ การทำเครื่องปั้นดินเผา และการค้าขายทางเรือ

1.1.3 ช่วงที่สาม การตั้งหลักถิ่นฐานในสมัยธนบุรี การอพยพครั้งใหญ่ของชาวมอญ ประมาณ 30,000 คน จึงเกิดการตั้งถิ่นฐานตามพื้นที่เมืองปทุมธานีและเมืองนนทบุรี

1.1.4 ช่วงที่สี่ การตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในสมัยรัตนโกสินทร์เมืองหน้าด่านจึงเกิดการจับจองพื้นที่ตามเมืองปทุมธานี นนทบุรี ลำคลองกระทุ่มแบน ลำคลองลาดกุง เชียงรากน้อย คลองบางหลวง จึงเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ไทย-มอญ

1.1.5 ช่วงที่ห้า การก่อตั้งชุมชนมอญขนาดใหญ่ของชาวมอญ ที่มีการผสมผสาน 5 เชื้อชาติ ได้แก่ มอญ จีน ลาว ญวน และแขก (มุสลิม) จึงเกิดการผสมผสานวัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ ชุมชนมอญของชาวสามโคกแหล่งวัฒนธรรมไทยรามัญที่ใหญ่ที่สุด

1.1.6 ช่วงที่หก การพัฒนาเมืองประทุมธานี ปี พ.ศ. 2358 จุดกำเนิดสามโคก ชาวมอญร่วมใจถวาย “ดอกบัว” ตัวแทนสัญลักษณ์ของชุมชนในการแทนความเคารพ รัชกาลที่ 1 จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานเปลี่ยนชื่อเมืองสามโคก เป็น เมืองประทุมธานี

1.1.7 ช่วงที่เจ็ด การเจริญเติบโตของบ้านเมืองตามพื้นที่ตามลุ่มแม่น้ำ ก่อเกิดอาชีพเกษตรกรรมและอาชีพการทำนา รวมถึงการขุดคลองชลประทาน การค้าขายตามลุ่มแม่น้ำ และการตั้งสถานีคลองปลูกข้าว

1.1.8 ช่วงที่แปด การเปลี่ยนแปลงสู่จังหวัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ใช้คำว่า “จังหวัด” แทน “เมือง” และให้เปลี่ยนการสะกดชื่อใหม่จาก “ประทุมธานี” เป็น “ปทุมธานี” กลายเป็น จังหวัดปทุมธานี

1.1.9 ช่วงที่เก้า ยุคแห่งการค้าขาย ช่วงปี 2490 การพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคม การคมนาคมเจริญก้าวหน้า การค้าขายเฟื่องฟู จึงเกิดการพัฒนาจากการค้าขายทางน้ำสู่การค้าขายทางบก

1.1.10 ช่วงที่สิบ ยุคการพัฒนาอุตสาหกรรม ช่วงปี พ.ศ. 2500 การเปลี่ยนแปลงภาคอุตสาหกรรมเข้ามาแทนที่การทำนา บริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยามากที่สุด เกิดเป็นเมืองอุตสาหกรรมนวนครและอุตสาหกรรมบางกะดี

1.1.11 ช่วงที่สิบเอ็ด ยุคอุตสาหกรรมเฟื่องฟู การเปลี่ยนแปลงจากเมืองเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมสู่เมืองการค้า ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ศูนย์กลางภาคการศึกษา วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีของภูมิภาค

จังหวัดปทุมธานีมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาทั้ง 11 ช่วงระยะเวลา โดยสรุปคุณค่าอัตลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประเด็น ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญถือเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งเมืองประทุมธานี เมืองประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาสู่หน้าด่านของสมัย กรุงรัตนโกสินทร์ วิถีชีวิตแห่งสายน้ำบริบทพื้นที่เชื่อมต่อแม่น้ำเจ้าพระยา เมืองธรรมมะผูกพันสัญลักษณ์ดอกบัว เมืองเกษตรกรรมพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ข้าว การผสมผสานวัฒนธรรมประเพณีไทย-มอญ (ภาพ 2)

ภาพ 2 แสดงอัตลักษณ์ความเป็นมาของจังหวัดปทุมธานี

1.2 อัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานีตามแนวคิดอัตลักษณ์สถานที่

ลักษณะเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานีที่สำคัญ สรุปได้ 3 ประเภท ตามหลักแนวคิดอัตลักษณ์สถานที่ ดังนี้

1.2.1 สัญลักษณ์และความหมายของสถานที่ของจังหวัดปทุมธานี

สัญลักษณ์ประจำจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ดอกบัวหลวงและต้นข้าว ที่หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โดยสัญลักษณ์ดอกบัวมีจุดเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2138 ดอกไม้สัญลักษณ์ของชาวมอญในการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้รับพระราชทานนาม "เมืองประทุมธานี" และมีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่แม่น้ำมีบัวหลวงจำนวนมาก จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของชื่อ จังหวัด ที่มีการยึดถือเป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดปทุมธานีตั้งแต่นั้นมา

1.2.2 อัตลักษณ์กิจกรรม

ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันก่อให้เกิด วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ที่กลายเป็น อัตลักษณ์กิจกรรมที่มีความหลากหลายอันเกี่ยวโยงกับกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มคนไทย มอญ คนญวน คนจีน คนมุสลิม ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติที่เป็นความเชื่อของตนเอง และยังคงมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีกันมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่นับว่าเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ชาวมอญ ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ช่วงปี พ.ศ. 2127 โดยอัตลักษณ์กิจกรรมของจังหวัดปทุมธานีที่มีความโดดเด่น สามารถสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1.2.2.1 อัตลักษณ์ด้านประเพณี พบว่า คุณค่าประเพณีที่สำคัญส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ และศาสนา โดยอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและแสดงถึงความเป็นตัวตนของคนในจังหวัดปทุมธานีที่มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมากที่สุด คือ ประเพณีแห่ทางหงส์ ธงตะขบ ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวมอญ ที่ถูกส่งต่อคุณค่าสู่ชาวไทยเชื้อสายมอญจนถึงปัจจุบัน โดยมีตัวแทนสัญลักษณ์ของประเพณี ได้แก่ "หงส์" สัญลักษณ์ความเป็นอยู่ผูกพันอยู่กับพุทธศาสนาของคนไทยเชื้อสายมอญ ที่จะพบสัญลักษณ์หงส์ยืนนิ่งในรูปปั้น ภาพเขียน รูปแกะสลัก บนลวดลายเสื้อผ้า และลายตะขบที่มีความหมายทางคติโลกและทางธรรม ในการประกอบพิธีทางศาสนา เช่น วันชาติที่สำคัญทางศาสนา และงานประเพณี

1.2.2.2 อัตลักษณ์ด้านสังคม พบว่า คุณค่าด้านสังคมที่เกี่ยวโยงกับอาชีพ ภูมิปัญญา ตามลักษณะความถนัดของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีรูปแบบการดำรงชีวิตทางด้านสังคม ชุมชนตามริมน้ำที่เป็นจุดเกิดอาชีพ ได้แก่ การค้าขายสิ่งของเครื่องใช้ ได้แก่ ตุ่มสามโคก เครื่องปั้นดินเผา อิฐมอญ หม้อข้าวแช่ เตาวง และผ้าทอสไบมอญ โดยอัตลักษณ์เครื่องใช้ที่มีเอกลักษณ์มากที่สุด คือ สไบมอญ ที่มีความโดดเด่นด้านสีสัน และลวดลายจากธรรมชาติ สืบถึงภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิม

1.2.2.3 อัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดง พบว่า คุณค่าด้านศิลปะการแสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังคงถือเป็นประเพณีสืบกันมา ได้แก่ สะบ้ามอญ การแสดงมอญรำ การแสดงปีพาทย์มอญ ทะแยมอญ และลำภาข้าวสาร โดยพบว่า คุณค่าทางด้านศิลปะการแสดงและการละเล่น ที่เด่นชัดและมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นมากที่สุด คือ การแสดงมอญรำ การละเล่นของชาวมอญที่มีมาแต่โบราณซึ่งจัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี (ดุสิตธร งามยิ่ง, 2559)

1.3 อัตลักษณ์ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพของจังหวัดปทุมธานีที่มีความเด่นชัดแตกต่างจากสถานที่อื่น อันเป็นงานสถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้างที่แสดงถึงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในอดีต ที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ทางความงามที่สามารถตอบสนองทางด้านจิตใจ และด้านประโยชน์การใช้สอย อันเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์จากการตั้งถิ่นฐานในอดีตที่คงอนุรักษ์ให้อนุชนรุ่นหลังได้เคารพและเป็นสถานที่ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจจนเป็นอัตลักษณ์ที่จับต้องได้ 2 ประเภท ได้แก่

1.3.1 งานสถาปัตยกรรมทางศาสนา ที่เป็นหลักฐานสำคัญตั้งแต่ในสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ อันเป็น สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชนมอญ ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ได้แก่ งานจิตรกรรมฝาผนังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ งานประติมากรรมที่พบมากที่สุด คือ รูปปั้นหงส์ประดับบนเสาในวัด และงานสถาปัตยกรรมที่นิยมสร้าง คือ เจดีย์มอญและการตกแต่งรูปแบบประตูปะรำต่างแบบลายรดน้ำ ลวดลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ การแกะสลักลวดลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายไม้กนกช่อหางโต ได้แก่ วัดสิงห์ วัดบางหลวง วัดเจดีย์ทอง วัดมะขาม วัดท้ายเกาะ วัดตำหนัก วัดบางหลวง วัดบางตะโน เป็นต้น

1.3.2 งานสถาปัตยกรรมทางสถานที่ราชการ งานสถาปัตยกรรมที่ส่วนใหญ่นั้นมีเอกลักษณ์ที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ราชวงศ์หรือคนบัตินชั้นสูงที่ได้รับวัฒนธรรมทางตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ โดยอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีทั้งหมด 5 สถานที่ ได้แก่ ศาลากลางหลังเก่า อาคารเรือนแพขาว ศาลหลังเก่า ที่ทำการอำเภอเมืองหลังเก่า และที่ทำการอำเภอสามโคกหลังเก่า โดยสถานที่ดังกล่าวเป็นอาคารที่ต้องใช้ช่างฝีมือในการก่อสร้าง ซึ่งเป็นงานสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของจังหวัดปทุมธานี เป็นอาคารสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ได้แก่ เรือนปั้นหยา ที่มีการก่อสร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยมีรูปแบบดังนี้ รูปแบบหลังคา หลังคากระเบื้องชนกันแบบพินมิต บางส่วนเปิดเป็นหน้าจั่ว มีการประดับตกแต่งด้วยไม้ที่ฉลุลวดลายต่าง ๆ ในบริเวณช่องลม ราว ระเบียง เชิงชาย และเรือนขนมปังขิง ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากบ้านสไตล์วิกตอเรียน ในประเทศอังกฤษ นับว่าเป็นสถานที่ทรงคุณค่าและเป็นอัตลักษณ์ทางด้านอาคารสถาปัตยกรรมของจังหวัดปทุมธานี

1.4 แนวคิดอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามการคัดเลือกอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดปทุมธานีจากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในจังหวัดปทุมธานี 400 คน โดยสรุปได้ 4 ประเด็นตามกรอบการศึกษา ดังนี้

1.4.1 คุณค่าสัญลักษณ์จังหวัดปทุมธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือก บัวหลวง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 75

1.4.2 คุณค่าวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือก ประเพณีแห่ทางหงส์ ธงตะขาบ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63

1.4.3 คุณค่าสังคม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือก สไบมอญ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 71

1.4.4 คุณค่าศิลปะการแสดง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือก การแสดงมอญรำมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 63

จากผลการศึกษาอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีแบบผสมผสาน 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลอัตลักษณ์ปทุมธานีด้านเอกสารและข้อมูลแบบสอบถามแนวคิดอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดปทุมธานี มี 4 ประเภท ได้แก่ 1. ด้านสัญลักษณ์การออกแบบลวดลาย ได้แก่ บัวหลวงและรวงข้าว ที่เป็นตราสัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงประวัติความเป็นมาที่แสดงถึงตัวแทนสัญลักษณ์ 2. ด้านวัฒนธรรม การออกแบบลวดลายควรใช้ลวดลายที่สื่อถึงประเพณีแห่ทางหงส์ธงตะขาบ ที่สืบทอดกันมาของชาวไทยเชื้อสายมอญเพื่อเป็นการสืบสานประเพณีให้คนรุ่นหลังต่อไป ได้แก่ “หงส์” ที่เป็นสัญลักษณ์ทางด้านศาสนา 3. ด้านสังคมการออกแบบลวดลายโดยใช้องค์ประกอบจากลวดลายสไบมอญ และ 4.ด้านศิลปะการแสดง การออกแบบลวดลายโดยใช้องค์ประกอบการแสดงมอญรำ

2. ผลการศึกษาการออกแบบและพัฒนาลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี

การออกแบบร่างลวดลายฉลุขึ้นต้น จากผลการศึกษาอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีและแนวคิดการออกแบบลวดลายของคนในจังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปผลการออกแบบตามกระบวนการออกแบบ ดังนี้

2.1 การออกแบบและการพัฒนาแบบลวดลายขึ้นต้น

2.1.1 การกำหนดกรอบแนวคิดการออกแบบลวดลายขึ้นต้น โดยการนำแนวคิดอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดปทุมธานีมาประยุกต์ในการออกแบบ ตามกรอบแนวคิดการเล่าเรื่องราวของประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี จากอัตลักษณ์ที่

โดดเด่นทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านสัญลักษณ์ ได้แก่ ดอกบัวหลวงและรวงข้าว อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ หงส์
อัตลักษณ์ด้านสังคม ได้แก่ ลวดลายสไบมอญและอัตลักษณ์ศิลปะการแสดง ได้แก่ ลวดลายเส้นโค้งจากท่ารำมอญ (ภาพ 3)

ภาพ 3 แสดงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดปทุมธานีทั้ง 4 องค์ประกอบ

2.1.2 การกำหนดพื้นที่ลวดลาย โดยกำหนดการออกแบบเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ลายลักษณะแผ่นผืน แบบส่วนย่อยใน
ลักษณะแถบลาย และลายลักษณะเฉพาะรูปแบบ คือ การกำหนดพื้นที่ลายบริเวณกึ่งกลางลายในลักษณะเส้นโค้งวงกลม

2.1.3 การกำหนดตัวลาย โดยกำหนดตัวลายที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงเรื่องราว การพรรณนา เหตุการณ์ ความเชื่อ วัฒนธรรม
ในแบบสื่อสัญลักษณ์ สำหรับการกระตุ้นการรับรู้ เพื่อให้เกิดการประเมินค่าแก่ผู้พบเห็นในการสร้างจินตนาการตามเรื่องราว
ในรูปแบบของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ด้าน มาจัดองค์ประกอบศิลป์ตามการวิเคราะห์การถอดแบบลวดลาย ในรูปแบบเส้นและรูปร่าง
ในลักษณะเส้นโค้งของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ด้าน และรูปแบบเส้นโค้งที่มีความต่อเนื่อง ได้แก่ ลวดลายดอกบัวหลวงแรงบันดาลใจจาก
ระยะการแบ่งบานของดอกบัว ลวดลายรวงข้าวแรงบันดาลใจจากการออกรวงข้าว ลวดลายดอกพิกุลสไบมอญแรงบันดาลใจจาก
การแบ่งบานของดอกพิกุล ลวดลายหงส์แรงบันดาลใจจากการเคลื่อนไหวของหงส์ และลวดลายเส้นโค้งแรงบันดาลใจจากท่ารำการ
แสดงรำมอญ (ตาราง 1)

ตาราง 1 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะการถอดลวดลาย

อัตลักษณ์	รูปแบบเส้น	รูปแบบรูปร่าง	แนวคิดการออกแบบ	การนำไปใช้ในการออกแบบ
อัตลักษณ์ด้านที่ 1 - ดอกบัว - รวงข้าว	- ลักษณะเส้นโค้ง	เส้นโค้งที่มีความต่อเนื่องในลักษณะปิดแบบวงรี ที่มีจังหวะการซ้ำอย่างต่อเนื่อง	ระยะการแบ่งบานของดอกบัวตามธรรมชาติและลักษณะของการชูช่อออกรวงข้าว	การจัดวางตัวลายแสดงเรื่องราว
อัตลักษณ์ด้านที่ 2 - ดอกพิกุลสไบมอญ	- ลักษณะเส้นโค้ง	เส้นโค้งที่มีความต่อเนื่องในลักษณะปิดแบบวงรี 8 กลีบ ที่มีจังหวะการซ้ำทั้ง 4 ด้าน แบบบรรจบเข้าหากัน	ลักษณะการแบ่งบานของกลีบดอกพิกุล	การจัดวางตัวลายแสดงเรื่องราว
อัตลักษณ์ด้านที่ 3 - หงส์	- ลักษณะเส้นหยักและเส้นโค้ง	เส้นโค้งที่มีความต่อเนื่องกับเส้นหยักบรรจบเข้าด้วยกันในรูปแบบของลักษณะตัวหงส์	ลักษณะท่วงท่าของหงส์ในลักษณะต่าง ๆ	การจัดวางตัวลายแสดงเรื่องราว
อัตลักษณ์ด้านที่ 4 - ท่ารำมอญ	- ลักษณะเส้นโค้ง	เส้นโค้งจากกระบวนท่ารำ	ลักษณะการจัดวางลายตามรูปแบบเส้นโค้งแบบต่อเนื่อง	การจัดวางองค์ประกอบของตัวลายแสดงเรื่องราวของแผ่นผืน

จากการวิเคราะห์การถอดลวดลายต้นแบบสามารถสรุปการดัดแปลงลวดลายขั้นต้นของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ดอกบัว
หลวง รวงข้าว ลายสไบมอญ หงส์และท่ารำมอญ ในลักษณะรูปร่างต่าง ๆ (ภาพ 4)

ต้นแบบ	ลายธรรมชาติ	การดัดแปลงลายต้นแบบ	แนวคิด
	    		ดอกบัวหลวง ระยะการเบ่งบานของดอกบัว
	    		รวงข้าว การออกรวงข้าว
	    		ลายดอกไม้สไบมอญ การซ้อนลายดอกพิกุล
	    		หงส์ การเคลื่อนไหวของหงส์
	    		ท่ารำมอญ ลวดลายท่ารำมอญ

ภาพ 4 แสดงรูปแบบการกำหนดตัวลายขั้นต้นของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ด้าน

2.1.4 การผูกลายเป็นการนำตัวลายขั้นต้นมาจัดองค์ประกอบลวดลาย ตามหลักการออกแบบ 3 ประเด็น ดังนี้

2.1.4.1 ความสมดุล การจัดตัวลายทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1. ลายลักษณะแผ่นผืนแบบส่วนย่อยในรูปแบบพื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้าและ 2. ลายลักษณะเฉพาะรูปแบบในพื้นที่แบบปริมาณเท่ากันที่มีภาพรวมแบบกลมกลืน ตามหลักการวางลายลักษณะปิดในรูปแบบเฉพาะ โดยใช้ช่องว่างเป็นตัวเชื่อมที่มีเอกภาพในตัวเอง (ประเสริฐ ศิลรัตน์, 2538) ในแบบลายรูปร่างธรรมชาติที่ผ่านกระบวนการลดทอนรายละเอียดเฉพาะ ด้วยเทคนิคการวางลายแบบลายขาดทะเลจากพื้นหลังแผ่นไม้ฉลุ

2.1.4.2 การเน้นจุดเด่น โดยการกำหนดตัวลายแสดงเรื่องราว ประเภทลายที่มีรูปแบบเฉพาะ โดยใช้วิธีการแบ่งเส้นรัศมีจากจุดศูนย์กลางในรูปแบบโค้งวงกลมที่ใช้แนวคิดจากเส้นโค้งของกระบวนท่ารำมอญ โดยจัดให้อยู่บริเวณกึ่งกลางของแผ่นผืนสี่เหลี่ยมผืนผ้า เพื่อสร้างจุดเด่นให้เกิดความน่าสนใจของกึ่งกลางลวดลาย

2.1.4.3 เอกภาพ การประสานองค์ประกอบอย่างเป็นระเบียบอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อสร้างความกลมกลืนเข้าด้วยกัน โดยมีกรอบแนวคิดการรับรู้และการสื่อความหมาย ได้แก่ การนำเสนอรูปแบบลวดลายที่มีการกำหนดตัวลาย ประเภทตัวลายแสดงเรื่องราว คือ การนำตัวลายของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ด้าน มาจัดองค์ประกอบเข้าด้วยกันในรูปแบบเฉพาะ ที่มีการสื่อความหมายถึงเรื่องราวทางด้านอัตลักษณ์ที่โดดเด่น เพื่อสร้างการรับรู้ผ่านการมองเห็นในรูปแบบลายสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนในการถ่ายทอดเรื่องราว

จากการออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายฉลุขั้นต้นตามหลักการออกแบบทั้ง 3 ประเด็น สามารถสรุปรูปแบบลวดลายได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 รวงข้าวโอบล้อมดอกบัวโดยมีหงส์บินอยู่เหนือดอกบัว

รูปแบบที่ 2 ใบบัวโอบล้อมดอกบัวในลักษณะวงกลมโดยมีหงส์ยืนอยู่บริเวณผิวน้ำ

รูปแบบที่ 3 ใบบัวโอบล้อมดอกบัวในลักษณะวงกลมโดยมีหงส์ยืนอยู่บริเวณผิวน้ำและล้อมด้วยรวงข้าว

รูปแบบที่ 4 ดอกบัวบริเวณตรงกลางโอบล้อมด้วยรวงข้าวและใบบัวโดยมีหงส์ยืนอยู่บริเวณผิวน้ำ (ภาพ 5)

ภาพ 5 แสดงการออกแบบลวดลายฉลุชั้นต้น 4 รูปแบบ ตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี

2.2 ผลการศึกษาการวิจารณ์แบบลวดลายแผ่นฉลุ

ผลสรุปการศึกษาการวิจารณ์แบบลวดลายแผ่นฉลุจากการสัมภาษณ์ ได้ 3 ประเด็น ดังนี้

2.2.1 ด้านแนวคิดในการออกแบบ ควรเพิ่มเติมการใช้สัญลักษณ์ของดอกบัวอย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้นให้เพื่อมีความแตกต่างกับจังหวัดอื่น ๆ ที่มีตราสัญลักษณ์ดอกบัวเช่นเดียวกัน และเพื่อสามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อเป็นสื่อกลางแก่จังหวัดได้

2.2.2 ด้านการออกแบบความสวยงาม ควรมีจุดเด่นที่เด่นชัดดึงดูดสายตาของผู้พบเห็น โดยปรับการจัดวางองค์ประกอบลวดลายเพิ่มเติมและเพิ่มลวดลายในด้านอัตลักษณ์ดอกบัวและสไบมอญที่ยังเห็นไม่ชัดเจน

2.2.3 ด้านการสื่อความหมาย การสื่อความหมายควรสร้างการรับรู้ได้ง่ายและอย่างรวดเร็วของผู้รับสาร โดยสามารถสื่อสารให้ผู้รับสารสามารถรับรู้ผ่านการมองเห็นได้ทันที

จากการวิจารณ์รูปแบบลวดลายของคนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่มีความพึงพอใจรูปแบบที่ 4 มากที่สุด ในรูปแบบลวดลายดอกบัวบริเวณตรงกลางโอบล้อมด้วยรวงข้าวและใบบัวโดยมีหงส์ยืนอยู่บริเวณผิวน้ำ ลำตัวรองลงมามีความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลายที่ 3 ในรูปแบบลวดลายใบบัวโอบล้อมดอกบัวในลักษณะวงกลมโดยมีหงส์ยืนอยู่บริเวณผิวน้ำและล้อมด้วยรวงข้าว (ภาพที่ 5)

3. ผลการออกแบบสร้างสรรค์ลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี

การพัฒนาการออกแบบลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามข้อเสนอแนะคำวิจารณ์จากการเก็บแบบสัมภาษณ์ โดยสามารถสรุปการพัฒนาารูปแบบลวดลายได้ 3 รูปแบบ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

3.1 การพัฒนารอบแนวคิด โดยปรับลวดลายให้มีรายละเอียดที่เด่นชัดและมีจุดเด่นของลวดลายดอกบัวเพิ่มมากขึ้น

3.2 การพัฒนาตัวลาย โดยปรับแก้ไข ดังนี้ 1. การเพิ่มรายละเอียดลวดลายในส่วนของประเภทลายแผ่นฉลุแบบส่วนย่อยให้มีตัวลายที่แสดงเนื้อหาที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานีให้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ การเพิ่มลายกลีบดอกบัวลักษณะเส้นโค้งต่อเนื่อง 8 กลีบ ที่ผูกซ้อนลายกลีบดอกพิกุลด้านใน เพื่อสร้างลายรูปแบบเฉพาะให้เกิดสัญลักษณ์ที่โดดเด่น และ 2. การแก้ไขลายลักษณะเฉพาะรูปแบบของตัวลายแสดงเรื่องราว คือ การแก้ไขตัวลายของอัตลักษณ์ทั้ง 4 ด้าน ให้มีรายละเอียดที่ชัดเจนสวยงามมากยิ่งขึ้นรวมถึงการจัดวางองค์ประกอบที่สวยงามที่มีความเหมาะสมต่อเทคนิคการฉลุลาย

3.3 การพัฒนาการผูกปลาย โดยจัดองค์ประกอบลายใหม่ตามหลักการออกแบบ (ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์, 2556)

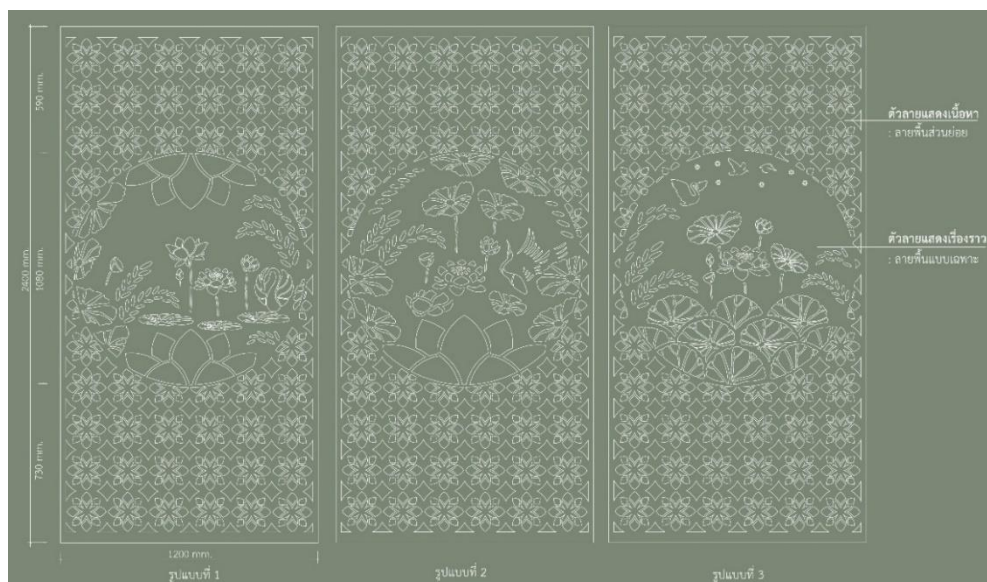
3.3.1 ความสมดุล การปรับองค์ประกอบของภาพให้มีความสมดุลมากขึ้นโดยจัดน้ำหนักของภาพให้มีความเท่ากัน

3.3.2 การเน้นจุดเด่น การเพิ่มจุดเด่นบริเวณจุดกึ่งกลางด้วยลวดลายที่เล่าเรื่องราวอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี โดยจัดองค์ประกอบให้มีสัดส่วนและการเว้นระยะห่างที่ว่างสำหรับการฉลุภายใน

3.3.3 เอกภาพ การประสานองค์ประกอบของลายให้มีความกลมกลืนและเป็นรูปแบบเดียวกันมากยิ่งขึ้น

จากแนวทางการพัฒนาลวดลายข้างต้น สามารถสรุปลวดลาย 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบลายจุดเด่นดอกบัวเป็นแกนสมมาตรด้านล่างและบน ใบบัวล้อมรอบด้านข้างสลักรวงข้าวและหงส์อยู่ริมน้ำ
2. รูปแบบลายจุดเด่นดอกบัวเป็นแกนสมมาตร ใบบัวล้อมรอบด้านสองข้างแบบเท่ากัน สลักรวงข้าวและหงส์อยู่ริมน้ำ
3. รูปแบบลายจุดเด่นใบบัวและดอกบัว ใบบัวล้อมรอบด้านข้าง สลักรวงข้าวทั้งสองข้าง และหงส์บินอยู่เหนือแม่น้ำ (ภาพที่ 6)

ภาพ 6 แสดงการออกแบบลวดลายฉลุขั้นตอนที่สอง 3 รูปแบบ ตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี

3. ผลการศึกษาการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลาย

ผลการศึกษาการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลายที่มีความเหมาะสมตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี โดยนำชิ้นงานลวดลาย จำนวน 3 รูปแบบ (ภาพที่ 6) ทำการศึกษาความพึงพอใจต่อกลุ่มตัวอย่าง ตามกรอบการศึกษา 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านประโยชน์การใช้สอย ด้านความสวยงาม และด้านคุณค่าการสื่อสาร (ตาราง 2)

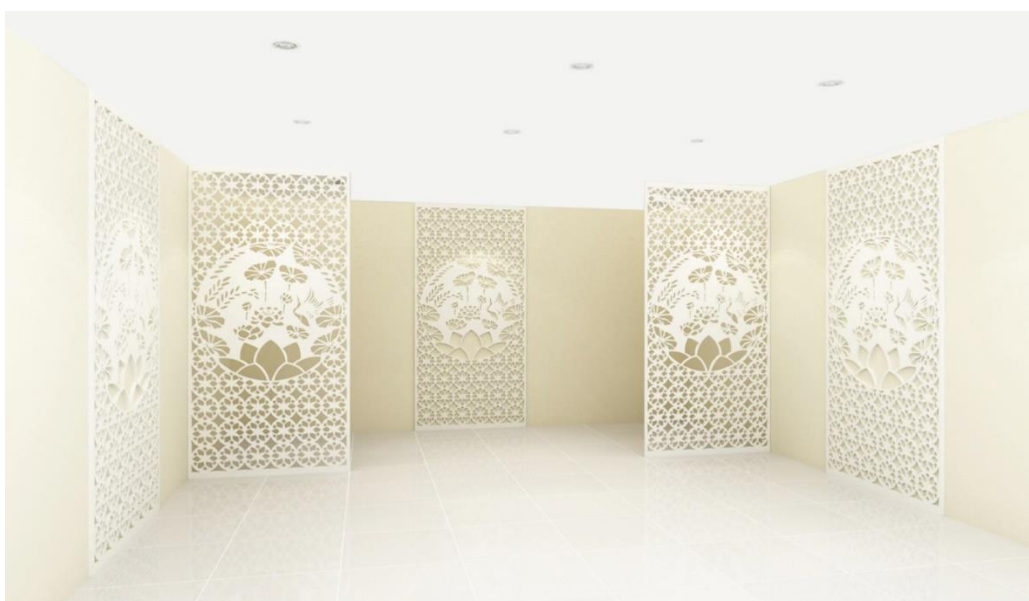
ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจการออกแบบลวดลาย

รายการประเมิน		รูปแบบที่ 1		รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ประโยชน์ใช้สอย	ความเหมาะสมในการนำมาเป็นลวดลายแผ่นฉลุ	4.06	0.80	4.18	0.77	3.94	0.73
	ความเหมาะสมในการตกแต่งอาคารหน่วยงานราชการ	4.15	0.80	4.15	0.80	3.90	0.73
	ความเหมาะสมในการประดับตกแต่งบ้านพักอาศัย	4.08	0.75	4.22	0.78	4.0	0.74
	ความเหมาะสมในการประดับตกแต่งร้านค้า	4.19	0.79	4.13	0.80	4.08	0.77
	ความเหมาะสมในการนำมาเป็นลวดลายบนบรรจุภัณฑ์	4.11	0.74	4.06	0.80	3.98	0.74
	มีความเหมาะสมในการนำมาเป็นลวดลายป้ายในที่พื้นที่สาธารณะ	4.03	0.79	4.17	0.75	3.90	0.75
ความสวยงาม	ความสวยงาม	4.02	0.74	4.17	0.75	3.87	0.79
	เอกลักษณ์ที่น่าสนใจ	3.89	0.78	4.12	0.73	3.97	0.77
คุณค่าและการสื่อสาร	คุณค่าที่เหมาะสมในการตกแต่งสถานที่	4.06	0.80	4.17	0.73	3.93	0.79
	ความชัดเจนอัตลักษณ์ปทุมธานี	4.04	0.76	4.06	0.80	3.98	0.73
	ความเหมาะสมฉลากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของจังหวัดปทุมธานี	4.02	0.74	4.08	0.77	4.03	0.71

การเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลายฉลุ 3 รูปแบบ ในด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความสวยงาม และด้านคุณค่าและการสื่อสาร (ตาราง 2) พบว่า คนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในรูปแบบ 2 มากที่สุด โดยมีความพึงพอใจต่อด้านประโยชน์ใช้สอยในส่วนของความเหมาะสมในการประดับตกแต่งบ้านพักอาศัยมากที่สุด ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.22$) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78 ด้านความสวยงามมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 ด้านคุณค่าและการสื่อสารมีความพึงพอใจในส่วนของคุณค่าที่เหมาะสมในการตกแต่งมากที่สุด ในระดับความพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.17$) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.73 และจากการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลายแผ่นฉลุตกแต่งภายในตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปต้นแบบลวดลายแผ่นฉลุ ในลักษณะของแบบนำเสนอ 2 มิติ และแบบจำลองทัศนียภาพ 3 มิติ ด้วยเทคนิคการเจาะฉลุ (cnc) บนแผ่นพลาสติก ประเภท Ex Foam ขนาด 1.20 x 2.40 เมตรหนา 20 มิลลิเมตร ที่มีความเหมาะสมต่อการนำมาเป็นวัสดุฉลุตกแต่งภายใน (ภาพ 7) และแบบจำลองทัศนียภาพตัวอย่างการตกแต่งภายในอาคาร เช่น งานประดับตกแต่งผนังกันพื้นที่ การตกแต่งระแนงบังสายตา เป็นต้น (ภาพ 8)

ภาพ 7 แสดงต้นแบบลวดลายฉลุตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี

ภาพ 8 แสดงลักษณะทัศนียภาพตัวอย่างการตกแต่งลวดลายฉลุภายในอาคาร

อภิปรายผล

การศึกษาอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีเพื่อออกแบบสร้างสรรค์และพัฒนาลวดลายแผ่นฉลุลวดลายตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี ดังนี้

อัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานีนั้นมีความเกี่ยวข้องกับชาวมอญ ก่อเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมไทย-มอญที่มีเอกลักษณ์ที่สำคัญ 6 ประเด็น ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญถือเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งเมืองปทุมธานี เมืองประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาสู่หน้าด่านของสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ วิถีชีวิตแห่งสายน้ำบริเวณพื้นที่เชื่อมต่อสายน้ำเจ้าพระยาเมืองธรรมะผูกพันประวัติศาสตร์ดอกบัว เมืองเกษตรกรพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ข้าว เมืองเกษตรกรพื้นที่อุดมสมบูรณ์ โดยสามารถแบ่ง อัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีตามหลักแนวคิดอัตลักษณ์ความเป็นสถานที่ ดังนี้

1. ด้านสัญลักษณ์และความหมายของสถานที่ของจังหวัดปทุมธานี สัญลักษณ์ประจำจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ดอกบัวหลวง และต้นข้าว ที่มาจากบริเวณด้านสถานที่แหล่งบึงดอกบัวที่อุดมสมบูรณ์ ที่ได้รับพระราชทานนาม “เมืองปทุมธานี” จักรจักรกาลที่ 2

2. ด้านอัตลักษณ์กิจกรรม ลักษณะกิจกรรมทางด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณี ที่โดดเด่นและมีการอนุรักษ์จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ อัตลักษณ์ด้านประเพณีแห่ทางหงส์ ธงตะขาบ ประเพณีดั้งเดิมของชาวมอญ โดยมีตัวแทน “หงส์” สัญลักษณ์ความผูกพันทางศาสนาของเชื้อสายมอญ อัตลักษณ์ด้านสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ได้แก่ สไบมอญ ความโดดเด่นของลวดลายจากธรรมชาติที่สื่อถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายและอัตลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงรำมอญ

3. อัตลักษณ์ทางกายภาพที่มีความโดดเด่นอันเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ 5 เชื้อชาติ ได้แก่ มอญ จีน ลาว ญวน และแขก (มุสลิม) และอิทธิพลจากทางตะวันตก ได้แก่ งานสถาปัตยกรรมทางศาสนาในสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ที่ได้รับอิทธิพลจากชาวมอญ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร ที่มีรูปแบบการตกแต่งลวดลายและรูปแบบ ทรงเจดีย์แบบศิลปะของเชื้อสายมอญ และงานสถาปัตยกรรมสถานที่ราชการที่ได้รับวัฒนธรรมทางตะวันตก ได้แก่ เรือนปั้นหยาและเรือนขนมปังขิงที่มีองค์ประกอบที่โดดเด่น

จากอัตลักษณ์ดังกล่าวคนในจังหวัดปทุมธานีมีแนวคิดการออกแบบลวดลายที่สอดคล้องตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานี โดยการนำองค์ประกอบอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดปทุมธานี 4 ประเภท ได้แก่ บัวหลวงและรวงข้าว ที่เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อถึงการตั้งถิ่นฐานจังหวัดปทุมธานี หงส์สัญลักษณ์ด้านศาสนาที่สื่อถึงวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ ลวดลายธรรมชาติสไบมอญ สัญลักษณ์ด้านสังคมที่สื่อถึงรูปแบบ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทำการแสดงมอญรำ สัญลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงที่สื่อถึงศิลปะ ประเพณีของชาวมอญ จากแนวคิดดังกล่าวสู่กระบวนการออกแบบลวดลายขั้นต้นเพื่อใช้สำหรับการให้ข้อเสนอแนะคำวิจารณ์ของ คนในจังหวัดปทุมธานีและผู้เชี่ยวชาญในการออกแบบ ซึ่งต่างให้ความสำคัญและความคิดเห็นกับภาพตัวแทนของสัญลักษณ์ดอกบัวมากที่สุด โดยให้คำนิยามถึงการสร้างจุดเด่นในการจัดวางองค์ประกอบของลวดลาย รวมถึงการสื่อความหมายที่สามารถสร้างการรับรู้ ที่เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วผ่านประสาทสัมผัสทางตาของผู้รับสาร โดยการสร้างกรอบแนวคิดการสื่อสารที่ชัดเจน เพื่อสื่อให้คนรับสารเข้าใจวัตถุประสงค์ได้ตรงกัน รวมถึงการคำนึงด้านการรับรู้ในการแทนค่าของลวดลายสัญลักษณ์ต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้รับสารและหลักการออกแบบควบคู่กัน อีกทั้งการเลือกใช้ลวดลายธรรมชาติแบบลดทอนรายละเอียดแต่ยังคงอัตลักษณ์ของภาพตัวแทนที่สื่อความหมายได้ชัดเจน และเข้าใจง่ายในการสะท้อนการรับรู้ถึงคุณค่าอัตลักษณ์ที่โดดเด่น

จากการศึกษาแนวคิดในการคัดเลือกอัตลักษณ์ที่โดดเด่นสู่กระบวนการวิจารณ์งานออกแบบเพื่อพัฒนาการออกแบบลวดลายตามอัตลักษณ์จังหวัดปทุมธานีนั้น พบว่า การรับรู้ของคนในจังหวัดปทุมธานีต่อการออกแบบลวดลายนั้นมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยของความรู้สึกรวมถึงทัศนคติที่เป็นสุนทรียภาพที่เป็นไปตามอุปนิสัย การศึกษาของบุคคล และประสบการณ์ทางศิลปะ จึงมีความแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่คนในจังหวัดปทุมธานีมีความพอใจต่อการออกแบบลวดลายลวดลาย ที่มีแนวคิดในการใช้สัญลักษณ์ของดอกบัวในการสร้างจุดเด่นของลวดลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นภาพในแบบรูปธรรมที่มีการจดจำได้ง่าย ซึ่งจากการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบลวดลาย ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อลวดลายที่มีจุดเด่นดอกบัวเป็นแกนสมมาตร ที่มีใบบัวล้อมรอบด้านสองข้างแบบเท่ากัน เสริมด้วยรวงข้าวและหงส์อยู่ริมน้ำมากที่สุด โดยมีความพึงพอใจด้านประโยชน์ใช้สอยในส่วนของความเหมาะสมในการนำมาเป็นแผ่นฉลุลวดลายมากที่สุด และมีความพึงพอใจด้านความสวยงามในระดับมาก รวมถึงมีความพึงพอใจด้านคุณค่าการสื่อสารที่เหมาะสมในการตกแต่งภายในสถานที่ที่มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. การออกแบบลวดลายฉลุ นั้นมีข้อจำกัดในด้านของเทคนิคการฉลุ โดยจะต้องคำนึงถึงระยะห่างระหว่างลายที่ไม่ควรมีช่องว่างลายฉลุที่ใกล้กันจนเกินไป ทำให้ในการออกแบบลวดลายนั้นจะต้องคำนึงถึงรายละเอียดของลายต่าง ๆ ดังนั้น บางองค์ประกอบของลายจึงต้องมีการลดทอนรายละเอียดออกไปเพื่อความเหมาะสมในขั้นตอนของการนำไปขึ้นรูปแผ่นฉลุ
2. งานวิจัยการออกแบบลวดลายฉลุในบทความนี้สามารถนำลวดลายไปประยุกต์ใช้สำหรับประกอบการออกแบบผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์ของใช้อื่น ๆ ที่ต้องการนำเสนอถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

กิดานันท์ มะลิทอง. (2536). **เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เอ็ดสันเพรสโปรดักส์.

กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2555). **สุนทรียศาสตร์หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปะวิจารณ์** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูศักดิ์ ไทพาณิชย์. (2556). **การออกแบบลวดลาย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วาดศิลป์.

ดุสิตธร งามยิ่ง. (2559). รำมอญ: ประเพณีทรงคุณค่าจังหวัดปทุมธานี. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์**, 6(2), 55-66.

ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2538). **การออกแบบลวดลาย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

มาริสา ทธิชัยกุล และนพดล ตั้งสกุล. (2565). การศึกษาอัตลักษณ์ถิ่นที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง. **วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรมและการผังเมือง**, 19(1), 99-113.

สำนักงานจังหวัดปทุมธานี.(18 ตุลาคม 2562). **แผนพัฒนาจังหวัดปทุมธานี**. สืบค้นเมื่อ 5 ตุลาคม 2563, จาก http://www.pathumthani.go.th/new_web/webplan/index.html

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดปทุมธานี. (4 กันยายน 2564). **พาณิชย์จังหวัดปทุมธานีเปิดตัวต้นแบบผลิตภัณฑ์นวัตกรรมเชิงพาณิชย์สู่ตลาดสากล**. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2564, จาก https://www.innnews.co.th/news/news-general/news_182431/

สุชาติ เถาทอง. (2539). **หลักการทัศนศิลป์** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นำอักษรการพิมพ์.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. (2552). **ความเป็นมาของท้องถิ่น** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : ทริบเพิ้ล กรุ๊ป.

อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.

Edward Relph . (1976). **Place and Placelessness**. London : Pion Limited.

Lois Fichner Rathus. (1985). **Understanding Art**. New Jersey : Prentice-Hall, Englewood Cliffs.